

kirjaamo@oph.fi
Opetushallitus
PL 380
00530 Helsinki

22.12.2017
Lausunto

Viite OPH -2725–2017

LAUSUNTO kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon perusteen luonnoksesta

Opetushallituksen pyynnöstä Tehy lausuu kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon perusteen luonnoksesta ja lausunto koskee **työelämälähtöisyyttä, tutkinnon osia ja niiden muodostumista sekä osaamisalakohtaisia tutkintonimikkeitä, tutkinnossa vaadittavaa ammattitaitoa, ammattitaidon osoittamista ja hyväksytyin suorituksen kriteereitä.**

Koulutuksen lähtökohtana tulee olla osaamisperustaisuus ja asiakaslähtöisyys. Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon on ehdottomasti vastattava työelämän todellisiin osaamistarpeisiin. Osaamistarpeen alueelliseen ennakointiin on kehitettävä entistä toimivampia menetelmiä.

Tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyys

Tutkinnon perusteet ovat työelämälähtöiset, mutta jonkin verran on vaihtelua eri tutkinnon osien kesken. Tosin pakollinen tutkinnon osa **Asiantuntijana toimiminen asiakkaan toimintaympäristössä ja palvelujärjestelmässä tutkinnon osa** on varsin yleisellä tasolla ja konkretia puuttuu. Työelämäasiantuntijuus työvalmennuksessa tutkinnonosa on selkeä kokonaisuus, jossa on huomioitu keskeinen lainsäädäntö ja vastaa käytännön tarvetta.

Tutkinnon osat ja niiden muodostuminen sekä osaamisalakohtaiset tutkintonimikkeet

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon perusteen osien laajuus on 180 osp ja sisältää yhden pakollisen tutkinnon osan. Osaamisaloja on kolme (Kehitysvamma-alan osaamisala, Näkövammaistaitojen ohjauksen osaamisala, Työvalmennuksen osaamisala). Tehy ry kannattaa ehdotusta osaamisalojen nimikkeistä, mutta nimike kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto ei ole loogisessa yhteydessä tutkinnonperusteiden sisältöön. Nimike voi johtaa harhaan, koska sanat kuntoutus tai ohjaus ovat erillään sanasta palvelut. Siksi työelämässä saattaa tulla käsitys, että kyseessä on ohjauksen tai kuntoutuksen ammattihenkilö, vaikka tutkinnon perusteiden sisältö kuitenkin kuvaa palveluihin tai kuntoutukseen ohjaamista. Parempi vaihtoehto voisi olla Vammaispalveluiden ohjaajan eat tai jokin muu vastaava lyhyt nimike. On tärkeää, että työntekijän nimike kertoo, minkä tutkinnon osan osaaja henkilö on ja sen tulee kertoa vammaispalveluiden osaamisesta. Pakollisen tutkinnon osan nimike "Asiantuntijana toimiminen asiakkaan toimintaympäristössä ja palvelujärjestelmässä" tulee muuttaa, koska se ei ole kuvaava eikä riittävän konkreettinen, asiantuntijasanan tilalla voisi olla vammaispalveluohjaaja ja pelkkä "asiakas" on liian epämääräinen, joten voisi täsmentää "vammaisen" asiakkaan. Osaamisalojen nimikkeet sen sijaan ovat hyviä, tosin "mielenterveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen nimikkeeseen tulee lisätä "vammaisen/kehitysvammaisen", koska reformin mukaisesti myös muut opiskelijat voivat ottaa valinnaisia opintoja muista tutkinnoista, osaamisalan nimike tulee olla selkeä ja sisältöä kuvaava.

Tutkinnon osien muodostuminen on pääosin tarkoituksenmukainen ja on kannatettavaa, että opiskelijalla on mahdollista sisällyttää valinnaisuutta 40 osaamispisteen laajuisesti tutkinnon muiden osaamisalojen valinnaisista tai pakollisista tutkinnon osista. Tosin edellä mainittu osaamisalan pakollinen tutkinnon osa on epäselvä, koska sellaista ei näyttäisi olevan osaamisaloja kuvaavassa taulukossa. Kannatettavaa on myös, että tutkintoon voi sisällyttää valinnaisuutta myös sosiaali- ja terveysalan perustutkinnoista tai muista ammattitutkinnoista/erikoisammattitutkinnoista. Lisäksi tulisi täsmentää tuleeko valinnaisuus 180 osaamispisteen päälle vai voiko opiskelija vaihtaa osaamisalan valinnaisen tutkinnon osan esimerkiksi "autismin kirjon henkilöiden osallisuuden ja henkilöiden hyvinvoinnin edistäminen" johonkin sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon osaamisalan tutkinnon osaan.

Tutkinnossa vaadittava ammattitaito, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittaminen

Ammattitaitovaatimukset eivät pakollisessa tutkinnon osassa ole riittävän konkreettisia, jotta työelämän ohjaaja pystyisi selkeästi arvioimaan osaamista. Lisäksi hyväksytyt suoritukset vaikuttavat osin samansuuntaisilta kuin vastaavissa AMK-koulutuksissa (kuntoutuksen ohjaus, fysioterapeutti, toimintaterapeutti). Kriteeri "ottaa toiminnassaan huomioon erilaiset ihmiskäsitykset" on vanhanaikainen. Työelämässä ei puhuta naturalistisesta ihmiskäsityksestä tms., joten lähestymistapa on liian filosofinen. Pikemminkin tulisi laatia kriteeri, joka selkeästi kuvaa opiskelijan toimintaa, kun hän osaa analysoida, miten esimerkiksi erilaiset vakaumukset vaikuttavat ihmisten toimintaan, siitähän tässä lopulta on kyse? Kriteeri tukee ja "lisää.....asiakkaan omia voimavaroja" on lisää sanan osalta epärealistinen. Useissa kriteereissä mainitaan, että opiskelija "osaa asiantuntevasti...", ilmaisu on abstrakti ja vaikeasti ymmärrettävä, joten se tulee avata konkreettiseksi tekemiseksi, jotta opiskelija ja arvioija voivat arvioida millaista osaamista edellytetään. Asiantuntijuus-käsitteen epämääräisyys voi tuottaa epätasa-arvoista ja epäoikeudenmukaista arviointia. Kriteeri "hyödyntää ajantasaista tietoa" tulee täsmentää, tiedon tulee olla myös tutkittua ja näyttöön perustuvaa. Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin yksilöllinen tukeminen kriteerissä tulee huomioida läheisten sekä vanhempien ohjaaminen ja tukeminen.

Seuraavat kriteerit ovat erittäin vaativia tasoltaan ja tulee pohtia niiden tarkoituksenmukaisuutta ja sitä onko opiskelijalla realistiset mahdollisuudet saavuttaa niiden edellyttämä osaaminen:

Pakollinen tutkinnon osa:

- opiskelija osaa toimia asiantuntijana ja kehittäjänä.
- edistää monipuolisesti asiakkaan oikeutta työhön, koulutukseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen.
- järjestää viivytyksettä asiakkaalle hänen tarvitsemiaan yksilöllisiä kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluja. - Työntekijällä ei ole valtaa järjestää, kunta tai vastaavat, tulevaisuudessa maakunnat järjestävät!
- edistää palvelujen saatavuutta sähköisillä välineillä tai liikkuvina palveluina – vaativaa on yhden työntekijän lisätä saatavuutta!
- kehittää suunnitelmallisesti yhteistyötä eri palvelun tuottajien ja verkostojen kanssa

Toimintaympäristön saavutettavuuden ja käytettävyyden edistäminen

- huolehtii apuvälineiden ja laitteiden huollosta ja uusimisesta

Työhyvinvointi, toimintakyky, ergonomia ja työturvallisuus tulee olla omana ammattitaitovaatimuksena. Kyseessä on merkityksellinen kokonaisuus ja toisaalta edellä mainitut kriteerit ovat epäloogisesti oman työn arvioinnin ammattitaitovaatimuksen yhteydessä. Edellä mainitut kriteerit toistuvat myös osaamisaloissa ja kun päällekkäisyyttä tulee välttää reformin

linjausten mukaisesti, voi pohtia riittääkö, että työturvallisuus- ja hyvinvointiosaamisen näyttää kertaalleen pakollisessa tutkinnon osassa.

Ammattitaitovaatimukset ja kriteerit ovat nyt paikoin lukijan näkökulmasta satunnaisessa ja epäloogisessa järjestyksessä. Opiskelijaa ja arvioijaa helpottaa, jos ne ovat prosessin muodossa siten, että ne kuvataan seuraavassa järjestyksessä: työn suunnittelu, toteutus ja arviointi. Autismin kirjon henkilöiden osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on erinomainen selkeä kokonaisuus. Ammattitaitovaatimus ”Oppimisessa ja oppimisvalmiuksissa tukeminen” kriteeri ”tekee tavoitteellista yhteistyötä autistisen asiakkaan perheen kanssa” tulee täsmentää, kuten muissakin edellä mainituissa ammattitaitovaatimuksen kriteereissä on tehty, eli esimerkiksi lisätä sana oppiminen. Myös kriteeri ”käyttää omassa työssään digitalisaation... hyvinvoinnin tukemisessa”, ammattitaitovaatimus on oppiminen ja oppimisvalmiuden tukeminen ei hyvinvoinnin? Autismin kirjon henkilöiden osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on liian vaativa seuraavien kriteerin osalta:

- käyttää työssään asiantuntevasti erilaisia olemassa olevia kuntoutusmenetelmiä
- käyttää arviointi- ja seurantamenetelmiä

Mielenterveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset tulee kuvata selkeämmin ja loogisemmin. Nyt käytetään ammattitaitovaatimuksissa käsitettä kehitysvammaisen asiakas, sitten asiakas ja kolmannessa ammattitaitovaatimuksessa ei mainita mitään. Tehy Ry ehdottaa seuraavaa:

- edistää kehitysvammaisen asiakkaan mielenterveyttä
- tukee kehitysvammaisen asiakkaan itsemääräämisoikeutta
- analysoi kehitysvammaisen asiakkaan haastavaan käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä jne.

Ammattitaitovaatimus ”opiskelija tukee ja ohjaa asiakasta mielenterveyden ongelmassa” on liian laaja ja sekava kokonaisuus. Seuraavat kriteerit eivät ole asiakkaan tukemista mielenterveyden ongelmassa: Toimii verkostoissa...; toimii yhteistyössä omaisten...; käyttää konsultoivaa asiantuntijaa... Osallistuu aktiivisesti yhteydenpitoon hoitoon osallistuvien kesken on päällekkäinen aiempien kriteereiden kanssa. Lääkehoito on mainittu vain yhdessä kriteerissä ja ylimalkaisesti. Pitää kuvata tarkemmin, jos oletetaan että osallistuu lääkehoitoon! (vrt. sote pt) Useassa kohdassa ammattitaitovaatimus sisältää sekä toteutuksen ja arvioinnin, selkeyden vuoksi ne olisi hyvä mainita erikseen omina ammattitaitovaatimuksina ja kriteereinä. Näkövammaisen liikkumistaidon ohjaus on erittäin hyvä ja selkeä kokonaisuus ja ammattitaitovaatimukset on kuvattu prosessin muodossa. Tosin liikkumistaidon ohjauksen arviointiin ei kuulu opiskelijan oman toiminnan arviointi ja palautteen hyödyntäminen vaan se kuuluu oman työn arviointiin ja kehittämiseen. Liikkumistaidon ohjaukseen valmistautuminen on osittain vaativa, kuten esimerkiksi kriteeri ”selvittää asianmukaisesti asiakkaan käytössä olevat liikkumisen apuvälineet, niiden käytön ja soveltuvuuden”, kun käytössä esimerkiksi pyörätuoli tai sähköpyörätuoli, niin ei osaaminen riitä. Toisaalta taas ammattitaitovaatimus ”Oman työn arvioiminen ja kehittäminen” arviointikriteereissä on ergonomia, työyhteisön hyvinvointi (vrt. ratkaisuehdotus edellä). Näönkäytön ohjaussuunnitelman laatiminen ammattitaitovaatimus kriteerit etenevät epäloogisesti.

Loogisempi voisi olla seuraava järjestys: laatii..., sopii..., tekee..., ohjaa...,kirjaa...Näönkäytön ohjaaminen kriteerit: ohjaa asiantuntevasti toiminnallisen näönkäytön ja apuvälineiden käytön... ja ohjaa asiantuntevasti asiakkaan valmiuksia...ovat päällekkäisiä ja siten ne voisi yhdistää.

Näkövammaisten asiakkaiden tiedonhallinnan välineiden ja menetelmien käytön ohjaus on selkeä ja konkreettinen kokonaisuus. Ammattitaitovaatimus Tiedonhallinnanvälineiden ja menetelmien käytön ohjaussuunnitelman laatiminen kriteerit voisivat edetä loogisemmin: 1. Kirjaa asiakkaan näkemykset, 2. sopii yhteistyössä, 3. laatii asiakkaalle yksilöllisen..., 4. laatii tiedonhallinnan

välineiden...jne. Lopuksi vielä voisi todeta, että seuraavia adjektiiveja, kuten linjakkaasti, luovasti, asiantuntevasti, tarkoituksenmukaisesti, riittävässä määrin on hyvä tarkastella kriittisesti arvioinnin tasapuolisuuden ja ymmärrettävyyden näkökulmasta. Palvelumuotoilu on iso ja vaativa kokonaisuus, josta voisi suunnitella oman erikoisammattitutkinnon (vrt. tuotekehittäjän eat), joten Tehy ehdottaa, että asia kuvataan konkreettisesti ja yksinkertaisesti. ”Ammattitaidon osoittaminen muilla tavoin” on liian lavea ilmaisu ja voi johtaa sellaisiin ammattitaidon osoittamistapoihin, jotka eivät ole vammaistyössä varsinaisia työtehtäviä tai yksittäisiin temppeihin, joilla pyritään osoittamaan osaamista.

Yhteenveto

Tutkinnon perusteet ovat työelämälähtöiset, mutta jonkin verran on vaihtelua eri tutkinnon osien kesken. Tehy ry kannattaa ehdotusta osaamisalojen nimikkeistä, mutta nimike kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto ei ole loogisessa yhteydessä tutkinnonperusteiden sisältöön. On tärkeää, että työntekijän nimike kertoo, minkä tutkinnon osan osaaja henkilö on. Ammattitaitovaatimukset eivät pakollisessa tutkinnon osassa ole riittävän konkreettisia, jotta työelämän ohjaaja pystyisi arvioimaan osaamista. Ammattitaitovaatimukset ja kriteerit ovat nyt paikoin lukijan näkökulmasta satunnaisessa ja epäloogisessa järjestyksessä. Työhyvinvointi, toimintakyky, ergonomia ja työturvallisuus tulee olla omana ammattitaitovaatimuksena. Lääkehoito on mainittu vain yhdessä kriteerissä ja ylimalkaisesti. Pitää kuvata tarkemmin, jos oletetaan, että osallistuu lääkehoitoon.

Helsinki 22.12.2017

Millariikka Rytönen
Puheenjohtaja
Tehy ry

Kirsi Sillanpää
Johtaja
Tehy ry

Lisätietoja
Kirsi Coco
Koulutuspoliittinen asiantuntija
Tehy ry
kirsi.coco@tehy.fi
p. +358408215057